

TÁRSADALMI VISZONYOK ÉS ELŐÍTÉLETESSÉG A ROMANI NYELVTANKÖNYVEKBEN

HuCER 2021.

ROSENBERG MÁTYÁS

NYELVTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT

ELTE BTK NYELVTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

A (KISEBBSÉGI) NYELVTANKÖNYVEK SZEREPE A MULTIKULTURÁLIS OKTATÁSBAN

- Primer célok: a kisebbségi nyelv és kultúra megőrzése és fejlesztése, így a relatív kétnyelvűség fenntartása, illetve általa a két nyelven való írásolvasás tudásának megszerzése (Bartha 1999:208-213; Kontra 1999).
- Szekunder (extralingvisztikai) célok: tartalmi integráció, tudáskonstrukciók, illetve az előítéletek csökkentése (Gocsál 1995; Banks 2001).

A ROMANI ÉS BEÁS TANKÖNYVEK, MINT A TÖBBSÉG OKTATÁSÁNAK ESZKÖZEI

- Probléma: gyakran nem is körvonalazható, a tananyagnak ki a célközönsége
 - Anyanyelvű diákok?
 - Közösségük nyelvét visszatanulók?
 - Többségi társadalmi nyelvtanulók?
- Meg kell-e jeleníteni benne az adott ország össznépeességét alkotó különböző kisebbségek hagyományait, értékeit, szokásvilágát, történelmét és kulturális gazdagságát? (vö. Torgyik 2008:19)

A VIZSGÁLT TANKÖNYVEK

- 1998** Choli Daróczi József–Feyér Levente: *Zhanes Romanes?*
- 2002** Choli Daróczi József: *Zhanes Romanes?*
- 2008** Papp János: *Sityu romanes! Tanulj cigányul!* (harmadik kiadás)
- 1992** Gheorghe Sarău: *Limba Romani*
- 2001** Hana Šebková–Edita Žlnayová: *Romaňi čhib*
- 2015** Mozes F. Heinschink–Daniel Krasa: *Lehrbuch des Lovari*
- 2012** Nicolás Jiménez González–Araceli Cañadas Ortega: *Sar san? ¿Cómo estás?*
- 2018** 角 悠介(Sumi Yusuke): ニューエクスプレス ロマ(ジプシー)語

ROMAŇI ČHIB

- *Džal e romňi te čorel bandurki pre raskero.*
'Elmegy az asszony krumplit lopni a földesúr földjére.' (14. lecke)

ZHANES ROMANES?

– *Či pinžaravtu. Xoxavesma.*

– *Či xoxavavtu. Vi tu řom san.*

– *Haj či le gažen či xoxaves?*

Von či kamename, řomen.

– *Či len či xoxavav. Patjivalo manuš som.*

– Nem ismerlek. Átversz.

– Nem verlek át. Te is cigány vagy.

– És a gázsókat (=nem cigányokat) sem vered át? Ők nem szeretnek minket cigányokat.

– Őket sem verem át. Becsületes ember vagyok.

(4. lecke)

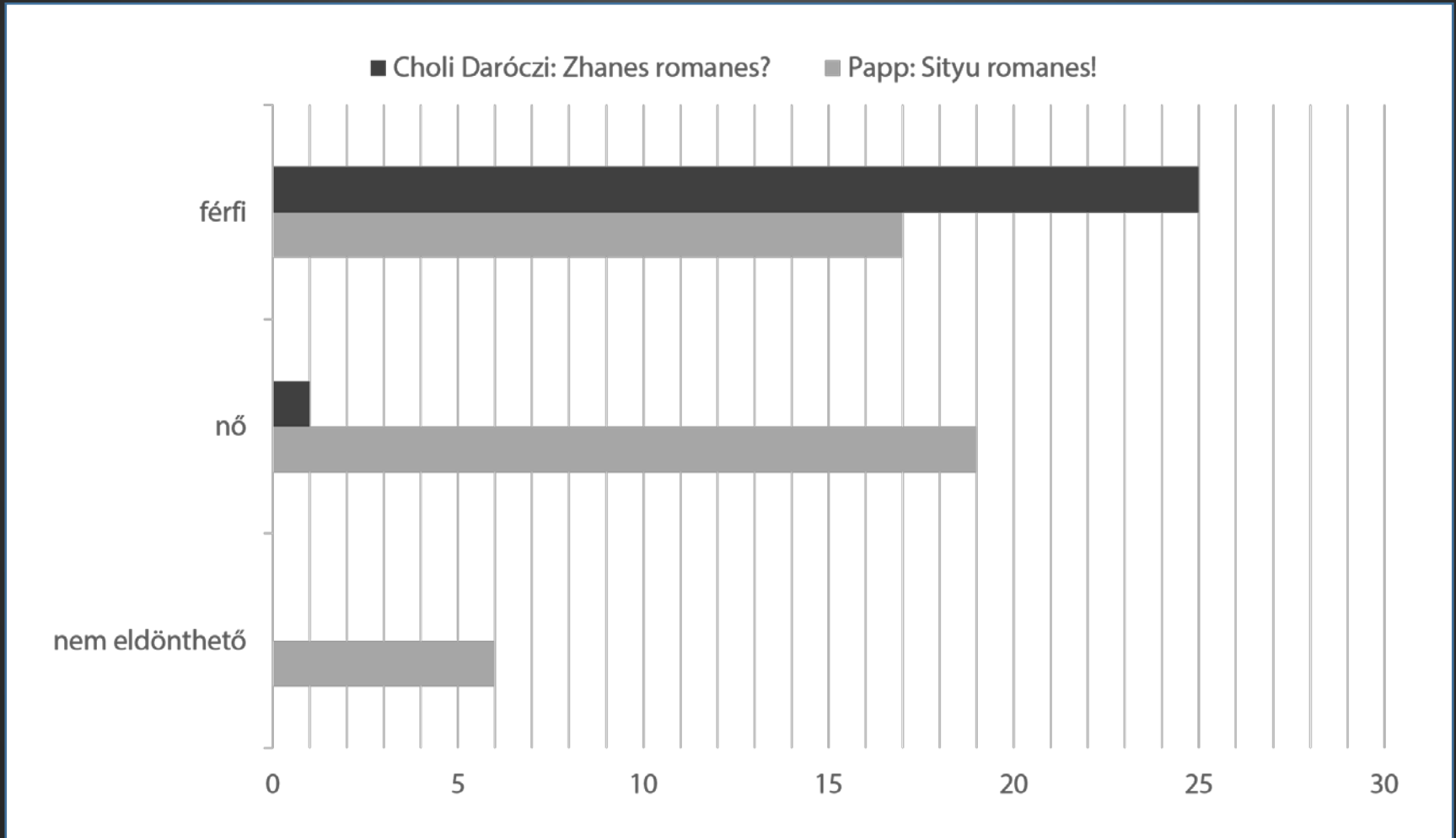
ZHANES ROMANES?

- *Vi von numa le love cirden avri andal manušeski posotji.*
'Ők is csak a pénzt húzzák ki az ember zsebéből.' (13. lecke)
- 'Szeretnek minket a magyarok (nem cigányok)? Nem szeretnek. Mi sem szeretjük őket'. (14. lecke)

ZHANES ROMANES?

- Az egyes szövegek tehát nemhogy arra nem rendeltettek, hogy a többségi társadalomban a hosszú évszázadok alatt kialakult negatív és leegyszerűsítő cigány képet lebontsák, de rendre tovább erősítik azt.
- Azon nem cigány diákok pedig, akik a romani nyelvet ebből a könyvből tanulják, vagy önigazolásnak vehetik a bennük rejlő előítéletek nyílt kimondását, vagy ami még rosszabb: elsajátíthatják azokat. A klisék ráadásul mintegy készen tálaltak, vitát nem generálnak, a feladatok pedig a klisék elsajátítását segítik, még csak minimális önreflexiót sem várnak el a nyelvtanulótól.

A Zhanes Romanes?, ill. a Sityu romanes! leckéinek száma az alapján, hogy nő vagy férfi is **aktív** szereplője-e, beszélője-e a történetnek

SITYU ROMANES!

- A *Sityu romanes!* esetében nemhogy nem beszélhetünk interkulturális tartalmakról, de még csak kulturális elemekről sem, ugyanis egyetlen cigány sem szerepel a könyvben. A tankönyv szövegei teljes mértékben távol állnak a cigány kultúrától, a cigány beszédmódtól.

LIMBA ROMANI

- üstkészítő *xoraxano* család mindennapjai szerepelnek a gažo társadalommal megélt szimbiózissal együtt (3. lecke)
- cigány népviselet (13. lecke)
- Nemzetközi Cigány Unió, aktivizmus, romani nyelvű naptár és újság (15. lecke)
- Nem szólalnak meg a nem cigányok, a többségi társadalomról csak leírás szerepel

ニューエクスプレス ロマ(ジプシー)語

コラム1 ロマと動物

ロマは **užo** 「清浄な」と **maxrime** 「不浄な」の二つの概念を持っています。衛生面だけでなく、神聖な事柄や正しい行いなどは「清浄」とされ、死に関わる事柄や風紀を乱す行いなどは「不浄」とされます。この二つは、彼らの伝統文化や思想を理解するための要の概念です。

動物もまた、「清浄」と「不浄」に分けられます。「清浄な動物」としてまっさきに挙げられるのは馬です。馬は馬車で放浪をするロマにとって、家族と同等の大切な動物です。この他、犬や猫、野生動物などが「清浄」とされています。「不浄な動物」には、飛ぶ鳥、豚、ヤギの他、蛇やカエルなどが含まれます。

面白いのが「ウサギ」。伝統的なロマにとってウサギはアンラッキーなシンボルであり、万が一出がけにウサギを見かけたら、その日は仕事を放り出して帰宅し、家から出ない、といった話もあります。

因みに、**„Zav te dikhav e grasten.”** 「馬を見に行ってくる」という表現は、日本語の「ちょっとお花を摘みに……」と同じく、用を足しに行くことを表します。

BIBLIOGRÁFIA

- Banks, C. A. M. 2001. Handbook of Research on Multicultural Education. Jossey-Bass, San Francisco.
- Bartha Csilla. 1999. A kétnyelvűség alapkérdései. Beszélők és közösségek. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Choli Daróczi József–Feyér Levente. 1998. Zhanes Romanes? – cigány nyelvkönyv. Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége, Budapest.
- Choli Daróczi József–Feyér Levente. 2002. Zhanes Romanes? – cigány nyelvkönyv. Hátrányos Helyzetű Fiatalok Életmód és Szabadidő Szövetsége, Budapest.
- Gocsál Ákos. 1995. A multikulturális oktatás szociológiai okai. In: Vastagh Zoltán (szerk.): Kooperatív pedagógiai stratégiák az iskolában. JPTE Tanárképző Intézet Pedagógia Tanszéke, Pécs, 119–134.
- González, Nicolás Jiménez–Araceli Cañadas Ortega: Sar san? ¿Cómo estás?
- Heinschink, Mozes F.–Daniel Krasa: Lehrbuch des Lovari
- Kontra Miklós. 1999. “Kétnyelvű oktatás” = tücsök és bogár. In: Bokor József (szerk.) Az anyanyelv a kétnyelvűségben. A Maribori Magyar Intézet Kiadványai. Ljubljana Nyomda, Maribor-Lendva. 31-34.
- Papp János. 2008. Sityu romanese! - Tanulj cigányul! (harmadik kiadás). Pappné Darida Andrea Nyelvoktató Kft, Budapest.
- Sarău, Gheorghe. 1992. Limba Romani. Ministeriul Învățămîntului și Științei, București.
- Šebková, Hana–Edita Žlnayová: Romaňi čhib
- Torgyik Judit. 2008. Multikulturális nevelés, interkulturális tartalmak. In: Torgyik Judit (szerk.) Multikulturális tartalmak a pedagógiában. Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság, Budapest.
- Yusuke, Sumi (角 悠介): ニューエクスプレス ロマ(ジプシー)語

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET! 😊